

עוה כתינו

מאת יוסף פינסקי

האמנותית שלנו מפני הספוסה, בוסרה, חובביותה. ספרות מרובת כרכים זו — ספרות העזבונות של הנופלים במלחמת מות המשעשרה השנים האחרונות — כוללת יצירות רבות, שהאמת רבה בהן מן האמנות. מדי פעם בפעם משתזרה בה יצירה של כשרון ספרותי מובהק שנגדע באבו והתהיר לנו את ביכוריו בלבד שהם גם אחרית דבריו. לרשימה של יצירות מסוג אחרון זה המתחילה במכתבי יחי'עם, נוסף בשבועות האחרון נים סיפורו של יוסף פינסקי „עוה כתינו“¹. המשותף לרוב היצירות הכלולות ברשימה זו — היותן שייכות לספרות ההזדהות: היותן מתבססות על התמזגות מלאה עם חיות השיא של הנער הישראלי, היותן נושמות אהבה והתפעלות מנופה ומפעלותיה של הארץ, היותן ביטוי לראוי להערצה ולחוב. כאחרות — אין „עוה כתינו“ יצירה ספרותית מושלמת או אפילו משוכלת, אף היא כקודמותיה עשויה רקמה של קטעים מצויינים ופרקים שלא הגיעו עות לבגרות ספרותית. אך כרבים מקרי דמיון הצליח יוסף פינסקי להעלות בספרו זה אמת עצובה ונפלאה של חייו והיי ריעיו אשר במהומת-הימים נשכחו מלב, אם כי אין עוד נושא הראוי להיזכר כמו נושא זה.

„עוה כתינו“ הוא סיפור אהבה אומללה של גבר צעיר לאשת חברו, אשר נפצע על ידו באחד הקרבות של מלחמת השחרור. אך כוחו של סיפור זה אינו בעלילתו — אף שבניגוד שלם, משכנע באיפוקו ובעוצבו השקט, כוחו של הסיפור הוא בחישוף אינטימי של גפש אדם צעיר בשתי פרשיות גבורה ללא גיבורים: מלחמת העצמאות והמעטים שגרו חרו. מוותיקיה בישובי-הספר הקיבור ציים, החיים את יומיומם כאילו לא היו חומת אדם חיה המגוננת על כל אחד מאתנו יום יום.

„עוה כתינו“ הוא סיפור אהבה של אדם ישראלי צעיר לריעיו, למעשיהם, לנופי מדברו שקשה אך מפעים להלך בו לרחבו עד ים-הגות ועד בכלל. ספר זה, מעזבונות הספרותי של כך משק קיבוצי שנפל במלחמת סיני, הוא אחד הספרים האפייניים ביותר לספרות עממית עצובה וחדשה זו אשר באמצעותה מגיע הנוער הישראלי לביטוי האמיתי ביותר, אשר באמצעותה הוא מביע יחס הזדהות ללא כל סייג עם הארץ והעם והגוף והחברה והמפעל והמלחמה — בלי שדבריו יהיו לתעמולת, בלי שראייתו תסולף או תאבד פכחונה, בהיותו דור העומד מול המות והוא עז כתינו.

מכל דרכי המלך שלה הולכת הספרות צד קדשיהם הרשמיים של החיים: ברוב יצירות המופת של הזמן החדש נטוע הקרע, אי-ההזדהות עם המוסדות, המפעלים, השלטון, המלחמות, נדמה — מיטב הספרות הריאליסטית בחישוף חשקר שבמקובלות, על אחת כמה וכמה אם נתקדשו. הספרות היא „נגד“, ספרות ה„בעד“ — השודה על שקר, ספרות ה„בעד“ מספרת על החיים כאילו יש בהם פתרונות, ואין הם בחיים אלא בחלומות ובתכניות, בצאתם מגדר ההגות אל גדר המעשים הופכים הפתרונות לבעיות חדשות והם הופכים גושאיה של הסאטירה והסרגדיה המסורת להזדהות ומבקשות להוקיע. אינו דוגמה תמצא לה לספרות „בעד“ טובה?

לעולם לא יחסרו לספרות גושאיי הנגד. אין חיים שאין בהם ראוי להוקיע, אין נשגב שאין בו מן הגיחוך שיוין סאטירה ואין טוב שאין בו מן הניגוד הבלתי מפורש המזין את הטראגדיה ואין הברה שאין לה קדשים מקרי בלים שאין הם ראויים להוקיעתה „נגד“ של הספרות. אפילו הסופרים מטעם סופרים שבהכרה או מפני איבודה גרו תמו לעגלות-התעמולה של משטרים או מפלגות וקיבלו על עצמם לקדש את המקודש ולהעריך את הנערץ על ידי הרבים — בוחרים את ה„אויב“ לנושא, להשחיר פניו, להוקיע מגרעותיו, להרקייעו כמגרעת ותו לא ובלבד שלא יצטרכו להיזקק לעבודה שאפילו לגביהם היא קשה: לכתוב על הנושאים, המרסדות, המפעלים, המלחמות וקרבת האדם תוך הזדהות והתלהבות.

אין זה כלל עקרוני. על כל פנים, אין זה בלתי-אפשר כשמציאות החיים מעלה מוסדות, קדשים, מפעלים ומלחמות אשר על אף כל יגודיהם וטראגיותם ואכזריותם כלפי הפרט עשויים להיראות בעיניה של הספרות כראויים להזדהות. חיינו נתברכו בכמה אלה, הצידוף היהודי במינו של מהפכה טוסא לית ומפעל קונסטרוקטיבי וצורת הברה חדשה — הוליד בארץ פינות חיים הגעשות מטבען לנושאי הזדהות של ספרות טובה. אלא שהסופרים — ברובם המוחלט נתרסקו מאותן פינות.

ב

בעשר השנים האחרונות התחילה להופיע בישראל ספרות עממית, שאף היא שייכת ללא ספק לספרותנו היפה, ואין היא נכנסת לטרקלין הספרות

• יוסף פינסקי — עוה כתינו, הוצאת חקיבוץ המאוחד.